

Espai urbà i gènere: recorreguts sonors i fotogràfics de les usuàries de la plaça de Catalunya a Barcelona

Nadja Monnet

Amb aquest projecte vaig voler donar continuació a un primer treball fet amb Maria Isabel Tovar el 2005 i que es titulava “Al cor de la ciutat: anàlisi dels batecs de la plaça de Catalunya a Barcelona”, afegint-hi una perspectiva de gènere. Sense voler reduir les actituds femenines a variables previsible, segons un model preponderant, vaig analitzar amb registres fotogràfics i sonors les diferents maneres de moure's i d'utilitzar la plaça, considerant que la identitat sexuada és una característica important quan es passeja per l'espai públic. Els cossos sexuals discorren per espais i llocs també sexuals i amb caràcter de gènere, enfilen relacions de gènere i de sexualitat també espacialitzades. Transcorren per espais que performativitzen, en el sentit que juguen un paper important en l'elaboració de la pròpia identitat.

La plaça, lluny de presentar-se com un espai d'anonimat neutre, és un espai en el qual es proposen interaccions verbals d'acord amb els rols assignats implícitament pels seus usuaris i les seves usuàries. Tots els protagonistes de

les interaccions tenen una idea del que significa per a una dona tenir una conducta convenient a l'espai públic i tenen mitjans per fer-li-ho saber. Vaig poder constatar que la plaça s'estructura en moltes franges horàries com una plaça eminentment masculina, on les dones han de tenir un motiu per restar-hi. Esperar algun amic, alguna amiga o familiar, ocupar-se dels nens que juguen a la plaça, dinar abans de tornar a la feina, acompanyar el marit (en el cas de dones majors) solen ser les excuses més utilitzades per estar una estona en un espai dinàmic del qual sembla que només els homes tinguin la possibilitat de gaudir plenament. Ells no necessiten excuses, ningú no els demana explicacions amb mirades contínues. Ells poden restar-hi tot el temps que vulguin sense fer res, sense haver d'excusar-se ni haver d'inventar excuses.

Els recorreguts urbans de les dones que encara no han aconseguit separar-se de les tasques que tradicionalment la societat els ha atorgat, continuen estant molt vinculats al seu paper de

mestressa de casa. Mestressa de casa cada cop més a temps parcial, ja que la gran majoria de les dones han assolit l'espai laboral. Per tant, el mercat, la tenda o la porta de l'escola continuen sent espais femenins. En canvi, la plaça, espai on els usuaris masculins poden flanejar (*flâner*), esdevé en les rutines femenines un espai principalment de trànsit o al qual accedeixen perquè tenen alguna cosa concreta a fer-hi. Transiten com a convidades per un espai que no els és propi.

Un o una no es pot oblidar que, a la nostra cultura occidental, un home del carrer és alguna cosa ben distinta a una dona del carrer. Per exemple, una dona esperant, recolzada a la paret, connota un tipus particular de relació de servei que tanca la dona en una categoria específica (la de prostituta), fet que no passa amb els homes. Com han assenyalat les ciències socials feministes, els

determinants de sexe juguen un paper important en les relacions en públic, i solen tenir un significat i unes conseqüències socials absolutament diferents per a homes i dones.

No obstant això, considero que aquesta sexuació de l'espai no assoleix devaluar ni desactivar completament les seves virtuts. El principal avantatge de la vida urbana moderna consisteix a tornar a les persones el mestratge de les seves eleccions, a alliberar-les de la "presó de les tradicions". L'atomització imposada per l'urbà només va alliberar els individus de pertinences viscudes com a coercitives. Actualment les dones se segueixen beneficiant de l'efecte alliberador de les ciutats, encara que per altres bandes pateixen fenòmens d'exclusió econòmica i social. La ciutat moderna occidental més que posar fi, ha ablanit el vincle que uneix prioritàriament (sinó exclu-

sivament) un sexe a l'espai de residència.

Els cossos sexuats en femení continuen afrontant aquests espais que ens són hostils, que Luisa Muraro anomena "d'homosexualitat masculina". Com rebel·len les investigacions geogràfiques que analitzen la variable gènere, transgredeixen quan rebutgen les posicions correctes del cos i decideixen no caminar encotillades en estereotips de gènere i de classe. Així doncs, prendre l'escala del cos com a eina d'anàlisi de la relació entre el gènere i l'espai representa situar el cos al punt de mira. Implica reconèixer la centralitat del cos en l'opressió envers les dones que s'ha materialitzat relegant-lo als espais privats, obligant a amagar-lo, conquerint-lo. Implica, també, concebre el cos com una entitat plàstica i mal·leable, en constant transformació i adaptació, camaleònica, que adopta diferents for-

mes en diferents moments. Cal que partim, doncs, de la visió diferenciada del cos femení definit en termes propis i no en termes de mancances, com a cos mancat d'allò que és propi dels homes.

Així doncs, els espais, com els cossos, no són neutres. Els espais sorgeixen de les relacions de poder, les relacions de poder estableixen normes i les normes defineixen els límits, que són tant socials com espacials. Els espais defineixen, reforcen rols. Per tant, és imprescindible que com a dones, aportem la nostra mirada en la seva definició, com en la resta de polítiques públiques. És imprescindible que teixim la nostra teranyina, amb l'anar i venir i el sentir dels nostres cossos, als espais encara hostils, conscients que deixem de ser convidades, que som amfitriones.

